

Розвиток соціального партнерства в комплексі заходів гуманізації суспільства

В контексті рішення завдань гуманізації суспільства здійснюється вивчення можливостей соціального партнерства. На тлі посилення європейського вектору міжнародної інтеграції фіксуються визначні напрямлення його динаміки. Для подальшого вдосконалення реформ зроблені висновки щодо тенденцій розвитку його форм і механізмів.

Ключові слова: гуманізація, соціальне партнерство, трипартизм, виробнича демократія, соціально-економічний розвиток, постіндустріальні трансформації.

ШЕДЯКОВ В.Е.

Развитие социального партнерства в комплексе мер гуманизации общества

В контексте решения задач гуманизации общества проводится изучение возможностей социального партнерства. На фоне усиления европейского вектора международной интеграции фиксируются определяющие направления его динамики. Для дальнейшего совершенствования реформ сделаны выводы о тенденциях развития его форм и механизмов.

Ключевые слова: гуманизация, социальное партнерство, трипартизм, производственная демократия, социально-экономическое развитие, постиндустриальные трансформации.

SHEDYAKOV V.E.

Social partnership's development in the complex of measures of society's humanization

In the context of solving the tasks of society's humanization, the possibilities of social partnership are being explored. Against the background of the strengthening of the European vector of international integration, the determining directions of its dynamics are fixed. To further improve the reforms, conclusions about the trends in the development of its forms and mechanisms are drawn.

The results of the analysis of social partnership as a factor of social consent in the labour sphere and in society as a whole and, consequently, – sustainable security and development of cultural-civilizational world are given.

The connection between social partnership and industrial democracy are learned.

The dynamics of the conditions for realising of the balance of the strategy and tactics of change are examined.

The potential of social partnership for the harmony of interests in society and the formation of socially responsible behaviour is analysed. Transformations of labour relations are considered in the context of the law of uneven historical development.

From the author's point of view, the system of social partnership can contribute to the creation of favourable conditions for the development of organizational and managerial relations in the production sphere, and for the formation of civil skills and the position of workers.

So, for a radical extension of the field of public participation in the work (especially in the labour and management) is necessary to further improve the conditions for a permanent methodological and professional training and retraining.

Keywords: humanization, social partnership, tripartism, industrial democracy, social and economic development, post-industrial transformations.

Постановка проблеми. З підвищенням потенціалу творчої моці людства на авансцену футуродіагностики виходять питання не стільки за-

доволення найпростіших потреб, скільки якості подальшого їх формоутворення, а, отже, рівня балансу процесів акультурації / соціалізації

та індивідуалізації. З одного боку, критичним для ойкумени стає освоєння вже створеної попередніми поколіннями матеріальної і духовної культури, з іншого, – трансформація особистості, вектор змін її інтересів. Серед напрямків гуманізації суспільних відносин і досягнення соборності суспільства зараз найважливіше місце зайняли механізми соціальної відповідальності, комплексність яких перетворюється в найважливіший фактор гармонії інтересів. Зокрема, соціальне партнерство демонструє свою якість необхідного елементу в забезпеченні збереження та зростання соціокультурного капіталу та підйому продуктивних сил суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На цей час накопичено величезний теоретико–практичний арсенал використання політико–економічних засобів і організаційно–управлінських інновацій для олюднення умов життєдіяльності, зокрема, в дослідженнях А. Агга, М. Альберта, А. Аткинсона, К. Батаєвої, Г. Беккера, П. Вейла, Х. Верхана, Т. Вінштейна, Ф. Воула, Дж. Гелбрейта, П. Гембла, П. Діксона, Е. Денісона, Е. Дюркгейма, Д. М. Кейнса, Е. Лібанової, Ф. Ліста, К. Макконелла, К. Маркса, Г. Маркузе, У. Мерса, І. Месзароса, Ф. Мечлупа, В. Ойкена, Р. Оуена, М. Паренти, А.С. Пігу, К. Поппера, Дж. Ріфкіна, Дж. Сіммонса, А. Сміта, Г. Спенсера, Д. Стігліца, Т.А. Стюарта, І. Тодріної, А. Томпсона, У. Фарра, В.Дж. Хадсона, Ф.А. Хайека, Дж. Харрінгтона, Т. Шульца, С. Щегель тощо. В контексті вдосконалення форм і механізмів організації соціального партнерства та розгортання громадянського діалогу закони управління були опрацьовані на мікро– і на макрорівнях такими авторами, як О. Акіліна, А. Балашов, М. Бутко, С. Вакуленко, Е. Вільховніченко, В. Голюков, І. Гончарова, Н. Горлач, О. Грішнова, В. Гуляев, В. Данюк, В. Дієперов, І. Дубровський, В. Жуков, М. Ліборакіна, В. Кабаліна, Е. Катихін, В. Ковальов, А. Колосок, А. Колот, Л. Конарева, Ю. Конопліна, Є. Крихтін, В. Кузнецов, К. Кязімов, О. Мірошніченко, Г. Назарова, В. Новіков, Ю. Одегов, С. Одяков, Н. Оленевич, Л. Омелянович, С. Перегудов, О. Пирогов, П. Романов, О. Руденок, Л. Рязанова, В. Степаненко, В.Усенін, С. Хохлявін.

Постановка завдання. Підйом інтересу до явища відбувається в зв'язку з посиленням в глобальному масштабі тенденцій з набуттям суспільством знань загальноструктуруючого зна-

чення та відправної ролі, перетворенням м'язово–енергетичних функцій на завдання автоматів, що доповнюється можливостями акцентування творчого використання суто особистісної обдарованості співробітників для підтримки конкурентоспроможності окремих виробництв і всієї економіки. Стимулювання ж використання здібностей персоналу вимагає посилення гуманізації соціально–економічних відносин як напрямку інтелектуалізації суспільного відтворення. Небачено зростає цінність людського життя (зокрема, стан і динаміка кошика соціальних, економічних, політичних, екологічних тощо прав і свобод, доступність медицини, мистецтва та освіти, тривалість і якість життя, недопущення бідності і безробіття в країні, поліпшення умов праці і підвищення частки інвестицій в підприємства передових технологічних укладів, особливо – галузей НТП і т.д.) Таким чином, в якості розрічнення сутнісних сил кожного, з одного боку, відображаються нові рубежі соціалізації / акультурації та індивідуалізації, з іншого ж, – аж ніяк не будь–які формальні конструкти, а саме якість життя і можливості творчості зумовлюють прогрес країни, нові ж горизонти розвитку відкриваються тим державам, в яких суспільний устрій максимально сприяє реалізації творчого потенціалу населення [1–5]. У свою чергу, досягнення стійких сприятливих соціально–демографічних, політико–економічних і виробничо–ергономічних динамік стає як невід'ємною рисою забезпечення передового устрою / відносин, так і найважливішим критерієм оцінки трансформацій, що потребує докорінних змін у механізмах взаємодії на виробництві та в суспільстві як цілому.

Відповідно, дослідницький інтерес може викликати не стільки виокремлений механізм соціального партнерства, скільки комплексна оптимізація динаміки його функціонування в суспільстві, підведенню результатів аналізу чого присвячений текст.

Людство одночасно створило сукупність можливостей і встало перед життєвою необхідністю здійснення кардинальних трансформацій. Їх проведення – історичний виклик, пошук і реалізація відповіді на який знаходяться в площині свободи і відповідальності нинішнього покоління. Критичність рішень в цьому напрямку зумовлює важливість і актуальність обраної теми, а її сутність пов'язана з удосконаленням механізмів інтеграції без придушення, створенням шляхів всебіч-

ної продуктивній консолідації якісно різнорідно. Нині створені об'єктивні передумови і потреба в комплексному олюдненні суспільних відносин як вирішальний чинник підвищення рівня і забезпечення сталості розвитку та реалізації обдарованості кожного в соціально значимому напрямку. Багато в чому характер кардинального вибору пов'язаний з поєднанням або антагонізмом сил модерну і традиції. Провідним конфліктом прояви проблемності моменту стає розбіжність інтересів суспільства розумного або олігархічного, національного на забезпечення вузькокорисливим зацікавленості окремих груп – або підйом якості життя і умов творчості всього народу. Забезпечення єдності (без перекосів і диктату) державних можливостей і приватної ініціативи вимагає знаходження ефективних механізмів інтеграції інтересів на виробництві. Успішна участь в міжнародній конкурентній боротьбі, забезпечення гідного місця в міжнародному поділі праці і якості життя передбачає знаходження балансу між реалізацією приватних і публічних інтересів, важливим механізмом прояви якого стає соціальне партнерство.

Виклад основного матеріалу. Гуманізація, олюднення суспільних відносин (зокрема, на виробництві) суть поглиблення освоєння людиною власних сутнісних сил і розкритті світу. Якщо знання – найважливіший ресурс якості життя та успіху, а інтелектоємність виробництва – необхідність забезпечення конкурентоспроможності, то моральність господарювання сьогодні – обов'язкова умова збереження життя і культури, довіри як основи налагодження співпраці та кооперації, цивільного полілогу та соціальної відповідальності. Втім, розгортання віртуальних реальностей підвищує арсенал обопільного тиску при взаємопереходах віртуального і реального, натхненні матеріального і матеріалізації духовного. При цьому відрив лідерів від решти світу наростає – і це теж стає умовою успіху лідерів. Багатополюсний і різношвидкісної світ, самоцінність абсолютно відмінних один від одного культурно–цивілізаційних світів, нетерпимість до спроб зовнішнього диктату і відторгнення імперіалістичного культуртрегерства: все це (і багато що інше) – прикмети кардинальних трансформацій, пов'язаних з посиленням постглобальної світобудови, вміння жити і розвиватися в якому стає пріоритетним фактором стратегічної конкуренції між культурно–цивілізаційними світами. У ни-

шніх умовах бути успішним глобальним конкурентом – значить, перш за все, знайти адекватну особливостям і своїм, і перспективним тенденціям суспільства знань нішу. Стратегічний вибір: підйом або деструкція – здійснюється сьогодні в різнокаліберних малих тактичних розвилках і точних рішеннях оперативки, де вкрай важливі і самі соціально–економічні процеси, і верховенство права в їх нормативно–законодавче оформлення. Інша справа, що в умовах непривілейованих регіонів можливості постглобалізму накладаються на контрмодерн «нового середньовіччя» з відступом в містику, вірування і забобони.

При цьому громадський Надпроект консолідує «дух епохи» і визначає суб'єктність змін, а соціокультурна спільність як ціле стає суб'єктом відбору варіантів і оцінки соціальної поведінки. Реалізація вимог комплексної інтелектуалізації та гуманізації, в свою чергу, передбачає масштабну зміну спрямованості інвестицій з формуванням адекватного Надпроекту розвитку свого культурно–цивілізаційного світу. Конкуренція ж між культурно–цивілізаційними світами виглядає як їх суперництво на різних стадіях Надпроектів і проявляється в протиборстві їх смислів / ідеалів. Водночас, йде боротьба не за прибуток як таку, а за сфери впливу, за господарську владу (конвертуєму в ідеологічну і політичну). А це змінює і ставлення до суспільних динамік, і значення різних інституцій. Вихід за межі «коридору свободи» колишнього Надпроекту суспільного розвитку не тільки розширює можливості, а й загрожує ризиками, серед яких – впадання до соціального канібалізму і «праву сили». Так, вироблення суспільного і індивідуального терпимості до насильства в суспільстві – найважливіша проблема і точний симптом соціального захворювання культурно–цивілізаційного світу, що є особливо характерним для перехідних періодів історії і додатково провокується особливостями постглобалізму. Разом з тим, ойкумена створила всі передумови і можливості для глибокої гуманізації суспільних відносин, більш дбайливого ставлення до людини і природи. Гармонійне стан балансу різних складових частин динамік суспільного життя формує її якість соборності, що дозволяє консолідувати інтереси різних соціальних груп без придушення будь–якого з них. Єдність векторів публічною і приватною життя підтримується механізмами державно–приватного партнерства, що здат-

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

не взаємопосилювати потенціал суспільства, бізнесу і держави. При цьому якщо країни, котрі знаходяться в ядрі свого культурно–цивілізаційного світу, виявили досить повно напрямки і діапазон своїх пошуків (включно організаційного), визначилися з уподобаннями і обмеженнями, то можливість значущих для всього людства знахідок зростає на межі контактів і дифузії, в зоні зіткнень культурно–цивілізаційних світів.

Загальне процвітання сьогодні пов'язується, скоріше, з ціннісно–смысловими комплексами не бездіяльності і споживацтва, а творення і творчого пошуку. Розвиток і реалізація особистості і персоналізація діяльності замість нівелювання людей і усереднення функцій забезпечують конкурентоспроможність. Відповідним чином, і (пост)сучасне бачення держави загального добробуту передбачає не скупчення різноманітних соціальних утриманців і їх обслуги, а активну підтримку творчості (перш за все, інтелектуального і духовного) з реалізацією пріоритету людини, її прав і свобод; соціальної справедливості, тобто соціальної рівності людей в правах і можливостях; солідарності, що розуміється як вираз спільності людства і співчуття до жертв несправедливості. Держава ж має не примушувати населення, а забезпечувати найкращі умови суспільно прийняттого розвитку і реалізації задатків за рахунок формоутворення і захисту традицій і звичаїв на основі ціннісно–смыслових комплексів культурно–цивілізаційних світів. Рівень реалізації прав людини, якості її життя, можливості творчої самодіяльності і самовираження – принципів завоювання соціального прогресу, його невід'ємні риси. Відповідно, відмова від ідеології соціальної держави здатна привести не тільки до втрати трудового (зокрема, науково–інтелектуального) потенціалу, ослаблення зацікавленості працівників, а й до підриву соціокультурної бази суспільної злагоди і соціально–економічного розвитку. Разом з тим, уявлення про суспільство і державу загального процвітання (благополуччя) сьогодні пов'язуються, скоріше, з ціннісно–смысловими комплексами не бездіяльності та споживацтва, а творення і творчого пошуку [6–9].

Отже ситуація, що склалася, конвертує питання конкретизації уявлень про соціальну державу в площину якості стратегічного управління, суб'єктності змін. У постсучасних умовах проведеної рефлексивної модернізації реалізація протиріч фокусується у виборі між глибокої не–

справедливістю в розподілі можливостей використання готівки і потенційних ресурсних баз (перш за все, в формах олігархату) і механізмами народного контролю, що підтримують рівноправність людей і рівнодосяжність суспільних благ. Відповідно, в рамках соціально–економічних стратегій і доводиться вирішувати питання підтримки як стимулюючої середовища, так і драйверів зростання, знаходячи шляхи вирішення протиріччя між об'єктивною потребою в культивуванні творчої обдарованості (перш за все, духовної) і «відтоком мізків» в напрямку найбільш благополучних регіонів ойкумени. Перше акцентує роль Надпроекту розвитку, друге – формування науково–освітньо–виробничих кластерів з ядром з мозкових центрів. Разом з тим, під впливом багатоаспектних тенденцій постмодернізації, безглуздим є покірне слідування уявному єдності будь–якого зовнішнього канону. Набагато більш плідна стратегія – культивувати гуманні умови життєдіяльності, що стимулюють розвиток і розкриття сутнісних сил людини; дозволяють об'єднати логіки посткризові і розвитку стосовно до конкретних умов регіону і укладу. При цьому глобалізм і інтернаціоналізація економічного життя вже розширили колись можливість поширення високих соціально–економічних стандартів, постглобалізм збільшує арсенал своєрідності в шляхах їх досягнення. Тим часом, людство фіксує свої уявлення про належне в системі регламентацій, що включають норми моральні і юридичні, в яких присутні початку крос–культурні та специфічні для даного культурно–цивілізаційного утворення. Писані і неписані правила становлять комплекс, важливість якого в суспільної регуляції різна; і де моральні доміанти суспільства створюють складну систему суспільних традицій, укладів, норм, приписів і заборон – виливаючись у ціннісно–смысловий простір зі своєю соціокультурної стилістикою, співвіднесення себе з яким сприймається як самоідентифікація особистості, шару, суспільства як цілого. Разом з тим, рухливість його частин неоднорідна. Зокрема, динамізм соціально–економічного змісту, як правило, з деякою затримкою фіксується правовою формою, створюючи відмінність фундаментального і актуальних пластів. Стан і вектор змін суспільної психології та ідеології, трансформації матеріально–технічної та ресурсно–методологічної баз чинять тиск на співвідношення емоційного і раціонального почав у їх

трактуванні. Так, в світі не тільки співіснують міри–ади соціокультурних стилістики, в більшій чи меншій мірі компліментарних яких ворожих одна одній, готових до конкуренції і / або партнерства, що знаходяться на різних фазах свого розвитку і розрізняються по балансу своїх переваг / недоліків, можливостей і потенціалів. Зовні відроджуються контури імперій і геостратегічних альянсів колишніх століть домодерної ери, посилюється тяжіння традиційних центрів впливу, але ці форми характеризують вже нові процеси, мають інноваційний зміст. Зокрема, умови постсучасності з характерними соціальної еkleктикою, плюральною різноспрямованістю, рухом спільності від властивостей соціально–економічної системи до безсистемним соціокультурним цілісності особливо потурають формуванню соціокультурних динамік на основі методології постглобальних регуляцій і технік оперування образами. Відсутність генералізується вектора (котрий забезпечував автоматичну систему оцінки при верховенстві моделі суспільного розвитку Традиції або Модерну), втрата обов'язковості і єдності основної зовнішньої опори і логіки життєдіяльності спрощує реалізацію різновекторних трансформацій – аж до формування умов здійснення зрушень в дусі вікна Овертона. Нині, в історично короткий момент, людству необхідно визначитися з новим коридором свободи, вибрати свої горизонти і пріоритети. У протиставленні над– і внутрішньодержавних сил проявляється фундаментальна суперечність: всевладдя приватного інтересу або ж (з його використанням) рішення набагато глибших завдань – і, відповідно, повсюдне нав'язування шаблонів панамеріканізму і лібералізму або збереження ідентичності і різноманітності культурно–цивілізаційних світів з їх підставами безпеки і розвитку. Причому в момент зрушень парадигмального рівня, при наближенні до стану інституційної невизначеності, доводиться не стільки керуватися звичними регуляторними правилами, скільки орієнтуватися, з одного боку, на ціннісно–сміслові комплекси свого культурно–цивілізаційного світу (які, реалізуючись в формах традицій, звичаїв, укладів і забезпечують відтворення і розвиток економіки і суспільства в цілому), з іншого ж, – на загальну логіку історичного процесу і конкретні особливості: свої, свого становища і своїх власних цілей Потрібно осучаснення, модернізація, – але вона аж ніяк не приречена слідувати моде–

лі вестернізації, тим більше – в «наздоганяючих» варіаціях і імітаційних формах. Явна ресурсно–методологічна плюральність постсучасності (від постмодерної культури до постіндустріальних відносин, включно в духовному виробництві) передбачає подолання обов'язковості канонів і штампів, поява і реалізацію справжньої свободи вибору для кожного. Поглиблення і розширення масштабів різноманітних аспектів загальної кризи: соціального, фінансового, виробничого та ін. – стає найважливішою умовою продовження життєдіяльності західно–християнської цивілізації в її (пост) сучасній суспільно–історичній формі. Відповідно, ціна збереження цієї моделі – поширення кризи. Разом з тим, можливості постмодерну аж ніяк не вичерпуються погрозами контрмодерну, хоч і можуть зірватися в нього, зокрема – через корисливості і помилковості поєднання стратегії, тактики та оперативного мистецтва здійснення трансформацій. Крім того, значний приріст можливостей відбувається, перш за все, при упорядкуванні хаосу в зонах активної культурної дифузії, що підвищує вимоги до організаційно–управлінським відносинам саме там. При тому з кожного класу моделей (традиційних, модерних, постмодерних) життєустрою і розвитку конкретний культурно–цивілізаційний світ може отримати свою конкретику відповідно як своїм ціннісно–сміслових комплексів, так і динаміці трансформації. Підстави для суспільної злагоди зміцнюються продуктивними можливостями налагодження загальногромадянського діалогу і соціального партнерства. Відмова ж від своїх геополітичних стратегій прирікає на втрату суб'єктності і перетворення в об'єкт стратегій чужих, отже, на відчуження від власних смислів і цінностей і зовнішню експлуатацію. Зрозуміло, здійснення кардинального історичного вибору відбувається в міриадах дрібних повсякденних розв'язок. Як відомо, у кожній епохи свої норми і форми виходу за них (як у моральне, так і в аморальне, як в героїчне, так і в нище): різні умови затребують різні риси. Збереження в життєустрою елементів стабільності і розвитку може приймати гармонійні риси, відображаючи баланс інтересів всіх соціальних груп [10–14].

Процеси соціалізації виробництва, розподілу, обміну та споживання (пост)сучасного рівня, з одного боку, для підтримки своєї конкурентоспроможності передбачають широке залучення інструментарію маркетингу, що означає виробництво аж ніяк не на

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

невідомий ринок, де тільки і встановлюється загальна вартість предмета або послуги, виявляється обсяг потреби в них. З іншого боку, триває сегментація ринку і посилюється виробництво під споживчі схильності конкретних груп. Тобто соціалізація / акультурація проявляється не тільки в стандартизації, а й в індивідуалізації відтворювальних процесів виробництва. Зростає системне структуруючий вплив на спосіб обміну, все фази суспільного відтворення з боку процесів інформатизації, фінансіалізації, сервісізації, глобалізації, формування анклавів економіки інтелектуального капіталу. Значимо змінюється роль для соціального партнерства кожного з етапів суспільного відтворення. Зокрема, виробництво активно трансформується під завдання обміну і споживання. Сходить з історичної арени широко поширена трудова етика, підпорядкованість всього життєвого укладу цілям праці, настояні на його винятковості ціннісні ієрархії і ціннісно–сміслові комплекси. Таким чином, громадський обмін від форми товарного обміну через трудовий обмін рухається до обміну здібностями з превалюванням творчих сутнісних сил. Суспільно значущі результати здійснення аксіологічного і праксеологічного освоєння навколишньої дійсності фіксуються в історичних характеристиках цінностей і вартостей. Практично активне ставлення людини до світу здійснюється за допомогою суспільно історичних форм матеріального і духовного відтворення.

Відповідно, до числа обов'язкових показників успіху розвитку суспільної системи і умов конкурентоспроможності національного проєкту в світовому масштабі, відносилось забезпечення якості життя, яке часто безпосередньо пов'язувалося з поняттям соціальної держави. Тим часом, з одного боку, намітилися тенденції посилення тиску на бюджети з боку знаходяться на соціальному забезпеченні груп, що, начебто, може стати фактором підриву конкурентоспроможності (особливо – при суперництві з регіонами низьких додаткових витрат і витрат на робочу силу). На цьому тлі урядами багатьох країн все частіше робляться спроби різними способами перекласти тягар виходу з кризового стану на працююче населення, відбувається згортання соціальних програм, скорочення бюджетного сектора, підвищення пенсійного віку і т.д. З іншого боку, перетворення економіки знань і когнітаріату в структуроутворююче ядро постсучасних

соціально–економічних процесів як на глобальному рівні, так і в регіональних масштабах здатне значимо вплинути на ефективні підходи до забезпечення успіху і конкурентоздатності стимулювання і управління в соціально–орієнтованій постриночній економіці, де продуктивна зовсім не економія на змінному капіталі, а всебічний розвиток людини та створення сприятливих умов для творчості [15–17].

І на зовнішньому контурі взаємодії (конкуренції і партнерства) за динамікою грошової форми товарообміну все помітніше обмін здібностями і знаннями. У суспільстві знань наукова і освітня підготовка та постійне вдосконалення на цій основі господарювання отримує переважне значення. Відповідно, серед організаційних форм участі когнітаріат (працівників знання) на рівні стратегічної взаємодії закріплюються науково–освітньо–виробничі кластери. У вдосконаленні управління на основі інноваційно–синергетичних підходів і підйому ролі стимулювання бажаних трансформацій зростає діапазон різноманітності управлінських композицій. Механізми вдосконалення соціального партнерства при прогресивному векторі структурних трансформацій стають ресурсом адекватних економіці знань постіндустріальних змін суспільних відносин. Так, найважливіше місце в продуктивному об'єднанні продуктивних сил і забезпеченні соціального партнерства справедливо займає виробнича демократія, вдосконалення механізмів якої в постіндустріальному світі – це теж аж ніяк не тільки додатковий організаційний ресурс, але і найважливіший спосіб досягнення суспільної злагоди, підтримки продуктивної ефективною соціально–політичного середовища. Для комплексної оцінки потенціалу та перспектив розвитку виробничої демократії, сьогодні доцільно виділяти: за рівнем участі – демократію промислово–виробничу (на одному підприємстві) і економічну (в галузі і всій економіці); за ступенем участі – демократію співучасті (меншість в органах управління при доглядчому характері повноважень), співуправління (рівне представництво і право вето), самоврядування (учасники виробництва керують підприємством, як правило, за принципом «один працівник – один голос»); за формою участі – демократію пряму або ж непряму. В управлінні власністю виробнича демократія, як правило, виражається у визначенні профілю, асортименту та масшта-

бів виробництва, співвідношення прибутку і собівартості, в формуванні фондів, кадрових переміщеннях, контролі за діяльністю Правління; в управлінні виробництвом – у вирішенні питань технології, контролю, забезпечення ритмічності, благоустрою, внутрішньовиробничих матеріальних потоків, зберігання цінностей, досягнення трудової дисципліни; в управлінні соціальною сферою – в корекції постійної і змінної частин заробітку, форм стимулювання, умов праці, екологічних вимог, в управлінні комунально-побутової сферою – в розподілі додаткових корпоративних можливостей при вирішенні проблем відпочинку, житла, охорони здоров'я, освіти, дитячих установ, внутрішньокорпоративних послуг і т.п. Введення виробничої демократії – не тільки пряма вигода безпосередніх учасників партнерських відносин, а й необхідний етап підтримки соціально відповідальної поведінки в суспільстві [18–24].

Отже класика нормативно-юридичного оформлення соціально-економічних взаємодій переростає класичний трипартизм з представництвом робітників, роботодавців та держави. Причому стратегування допомагає виділяти специфіку, конкретні особливості ситуації і розуміти, який з факторів і в якій мірі впливає на результат. Стратегія включає в себе підходи науки, мистецтва і ремесла. Зокрема, стратегія як теорія і практика мистецтва взаємодії існує і вдосконалюється з доісторичних часів, оскільки соціальні та індивідуальні відносини завжди включали як кооперацію, так і конкуренцію. З поширенням історичної творчості та подоланням жорсткості поділу організаційно-управлінських відносин на приймаючих і виконуючих рішення особливо важливим стає розповсюдження стратегічної культури як «сукупності стереотипів сталої поведінки відповідного суб'єкта при масштабному ... застосуванні ... сили, в тому числі при підготовці, прийнятті та реалізації стратегічних рішень. Стратегічна культура є атрибутом ... всього народу в цілому» [25, с. 380]. Забезпечення балансу стратегії і тактики постіндустріальних перетворень вимагає пріоритетної уваги до форм всебічного забезпечення учасників виробничого процесу (зокрема, подолання небезпеки конвертації господарської влади в політико-ідеологічну площину). Відповідальність всіх національних акторів перед суспільством, в першу чергу, стоїть балансу обов'язків і прав, з одного боку,

держави, з іншого приватних підприємців, спирається як на публічне і приватне право, так і на підвалини і традиції конкретного культурно-цивілізаційного світу, скріплені властивими йому стрижневими ціннісно-смысловими комплексами. Отже, гармонійну підставу здійснення різнорівневих інтересів може бути вибудовано в реалізації загального – особливого – специфічного як взаєморезонування і взаємозміцнення інтересів всього суспільства, окремого колективу (групи) і особистих (персональних, індивідуальних) без придушення будь-якої зі складових. При цьому суспільний інтерес має, як правило, і вираз через корпоративні інтереси колективу (групи) і особисті (персональні, індивідуальні), і самостійні особливі втілення, що вимагає підбору форм їх гармонійного поєднання. У той же час особистий інтерес – це не тільки форма реалізації громадського та корпоративного (колективно-групового): він має і самостійну сутність, і відокремлений існування. Як самостійний вид інтересів, особистий інтерес акумулюється в сукупному інтересі особистості, що представляє собою особистісний зріз всіх наявних інтересів (громадських, корпоративних, особистих), суб'єктом яких є індивід в єдності його задатків і здібностей. Максимою при цьому залишаються напрацювання культури і людина, його власний вибір, неможливий поза етичних оцінок і дотримання правових норм, стимулювання творчої життєдіяльності – в постіндустріальних формах як створення відповідної господарсько-економічного середовища і соціального клімату, так і «драйвери», «точки прориву», «кластери економіки знань». Під час постіндустріальних трансформацій співіснують натуральне, товарно-ринкове, і постринкове господарство. Отже, діють організації: 1. Традиційні (в своїй основі ремісничі); 2. Раціонально-бюрократичні (механічні, формалізовані, жорстко ієрархічні, породжені модерном); 3. Раціонально-інноваційні (перехідний тип, який поєднує риси механічні та органічні); 4. Інноваційно-синергетичні (органічні, відповідні постмодерністським вимогам розгортання і використання комплексу сутнісних сил кожного). Різноманітність взаємодій постмодернізації підтримується в господарській сфері: 1) виникненням поліпрофесійних організацій нового типу; 2) перетворенням деяких колишніх раціонально-бюрократичних в перехідні раціонально-інноваційні; 3) розщепленням

перехідних раціонально–інноваційних структур на менші, що мають інноваційно–синергетичний характер; 4) утворенням великої кількості порівняно невеликих венчурних компаній; 5) виникненням маси нових малих високотехнологічних фірм. Їх стратегічне партнерство складається з закономірностей не жорстких ієрархій традиціоналізму або ринків модернізму, а нових господарських мереж і орієнтує на нові організаційно–управлінські технології, стимулюючи до соціального партнерства і управлінських композицій відповідно «кібернетиці другого порядку».

Отже, рівень оперативного мистецтва управлінських композицій корелює з тактикою соціального партнерства на виробництві й стратегією суспільних метаморфоз. Відповідно, вдосконалення виробничих відносин, зокрема, на основі постфордистської моделі взаємодії учасників виробничих відносин – це шлях не тільки до наповнення конкретним змістом передових юридичних форм (перш за все, з Хартії соціальних прав, Міжнародної організації праці, Трудового кодексу), а й умова забезпечення продуктивного соціально–політичного устрою країни, переходу в громадянської активності від домінування форм протестних до творчих. Якість сьогодення і майбутнього визначається не стільки деклараціями лідерів, скільки повсякденністю людей. Відповідні новим трансформації суспільних відносин організаційно–управлінські форми вимагають не тільки змін в тактиці перетворень, а й ведуть до вдосконалення стратегічного дизайну суспільства. Дія закону нерівномірності історичного розвитку призводить до постійної зміни лідерів розвитку в ойкумені, змінюючи уявлення про належне і бажаному (зокрема, в організаційно–управлінських відносинах). При цьому з одного боку, історія сповнена зигзагами суспільної життєдіяльності культурно–цивілізаційних світів, що демонструють нерівномірність їх розвитку і опору на різні комбінації чинників політико–економічного успіху, можливість «обігнати, що не наздоганяючи». З іншого боку, добре відомі і випадки, коли культурно–цивілізаційних світи відмовлялися від подальшого розвитку і обмежували зовнішнє взаємодія. Вихід за межі колишнього «коридору свободи» може обернутися не тільки проривом до потенціалу постіндустріальних перспектив, а й відкотом до соціального канібалізму і дикості, рухом в соці-

ально–економічному устрої назад від «сили права» до «праву сили». Ідея особистого збагачення «за всяку ціну» і «будь–що–будь» не здатна бути єдиною опорою сильної держави як механізму панування загальних цілей над приватними інтересами. Навпаки, народи, що володіють міцним інстинктом державності, під час трансформаційних процесів отримують додатковий бонус. При цьому соціально відповідальним є той бізнес, який, ефективно вирішуючи свої комерційні завдання, поєднує економічний успіх з рухом до соціального благополуччя та екологічної безпеки. Для перетворення ж різноманітності соціально–економічних умов в продуктивний фактор взаємозацікавленості і розвитку необхідна дієва система виробничої демократії, соціального партнерства і взаємної відповідальності держави, бізнесу і сектора недержавних неприбуткових організацій. Вона передбачає ретельний облік і багаторівневу реалізацію балансу різновекторних інтересів в суспільстві без їх уніфікації, а також широке використання прогресивних форм базових вітчизняних ціннісно–сміслових комплексів, закріплених в соціальному спадщині та історичної пам'яті народу. Причому нині через більшого діапазону наслідків використання ідей і принципів соціального партнерства, виробничої демократії, збагачення діяльності, групової організації праці, гнучкого робочого часу, корпоративної культури, проектно–матричного управління і створення на їх основі управлінських композицій в змозі дати стратегічний соціетальний ефект, забезпечуючи потенціал якісної зміни всього соціокультурного простору суспільства.

Висновки

Таким чином, соціальне партнерство є суттєвим чинником не лише власно трудових або господарських стосунків, але й загальногромадянського ладу, гармонізації суспільного ладу як цілого.

Зокрема, система соціального партнерства здатна забезпечувати трансформацію організаційно–управлінських відносин в напрямку поширення участі населення в творчості як в праці, так і в самоврядуванні, забезпечення практичному засвоєнню досвіду керування.

Удосконалення механізмів і форм соціального партнерства напряму пов'язане з рівнем розвитку суспільства, балансом стратегії, тактики та оперативки перетворень.

В умовах посилення значення економіки знань та, відповідно, підприємств передових техніко-технологічних укладів у центрі уваги суспільства – розвиток соціального партнерства науково-освітньо-виробничих кластерів.

Закономірність підвищення ролі регіонального / місцевого чинників та балансу керування / самокерування при поєднанні рис постглобалізму і постсучасності потребує проведення послідовної всебічної децентралізації з покращенням якості місцевого рівня соціального партнерства та поширенню методологічної та професійної грамотності як умови постійної (пере)підготовки для участі в творчості: насамперед, в праці та управлінні.

Отже, нині подальше поглиблення реформ передбачає рух від форм і механізмів класичного трипартизму (робітник / профспілка робітників – представники держави – роботодавець / спілка роботодавців) до багатогранника, насамперед, з активною участю місцевої громади та різноманітних об'єднань за інтересами.

На нашу думку, оптимізація поглиблення перетворень потребує першочергового аналізу можливостей управління в забезпеченні науково-технічного прогресу, інвестиційного наголосу на передових технологічних лініях та вузлах, що здатні запускати «ланцюгові реакції» розвитку.

Список використаних джерел

1. Эрхард Л. Благосостояние для всех / Л. Эрхард. – М. : Начала – Пресс, 1991. – 354 с.
2. Гэлбрейт Дж.К. Экономические теории и цели общества / Дж.К. Гэлбрейт. – М. : Прогресс, 1976. – 406 с.
3. Красовская Е. Покупательная способность украинцев упала более чем в три раза // *Голос UA*. 05/08/2017 / Е. Красовская. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ru.golos.ua/ekonomika/roakupatelskaya_sposobnost_ukraintsev_upala_bolee_chem_v_tri_raza__ekspert_6396.
4. У вас сотні Porsche на вулицях, тоді як більшість населення намагається вижити, – Мінгареллі. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://expres.ua/news/2018/03/01/286032-vas-sotni-porsche-vulycyah-todi-bilshist-naselennya-namagayetsya-vyzhyty>.
5. Шедяков В.Е. Соціокультурні підвалини стимулювання в інноваційній економіці / В.Е. Шедяков // *Innovations in the development of socio-economic systems: microeconomic, macroeconomic and mesoeconomic levels* / ed. by J. Zukovskis, K. Shaposhnykov ; Aleksandras Stulginskis University, Business and Rural Development Management Institute. – Kaunas, Lithuania : Baltija Publishing, 2016. – Vol. 2. – Pp. 83–97.
6. Величко Л. Ера динозаврів. Попри колишні досягнення, Інститут кібернетики НАН повільно вмирає / Л. Величко. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/83231/Jera_dynozavriv_Popry_kolyshni_dosagnenna_Instytut_kibernetiky...
7. Шедяков В.Е. Активизация научно-интеллектуального потенциала как ресурс стратегического управления / В.Е. Шедяков // *Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство* / заг. ред. К.С. Шапошникова та ін. : у 2 т. – Херсон : Гельветика, 2015. – Т. II. – С. 148–172.
8. Суслев В. Украина в ожидании «большой сделки» / Виктор Суслев, Елена Вавилова // 2000. – № 27–28 (826). – 2017. – 7–13 июля. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.2000.ua/v-nomere/forum/ukraina/ukraina-v-ozhidaniibolshoj-sdelki.htm>.
9. Володимир Шедяков: Система світогосподарських зв'язків переживає стан, близький до інституціональної невизначеності // *Економіст*. – 2015. – № 9. – С. 1–3. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/6476-socalne-rozsharuvannya-staye-rezultatom-ne-tilki-korupciya-v-vdsutnost-dyevih-socalnih-lft.html>.
10. Голян В. Экономика Украины в 2014–2017 годах: кризис управления / Василий Голян // *Економіст*. – 2017. – № 5. – С. 7–12.
11. Небоженко В. Украину победило глубинное государство. За последние 20 лет появились два государства / В. Небоженко. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://hronika.info/mnenia/300313-ukrainu-pobedilo-glubinnoe-gosudarstvo.html>.
12. Шедяков В.Е. Эффективное управление сквозь призму создания умной экономики / В.Е. Шедяков // *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. – 2016. – Т. 21. – Вип. 7 (2). – С. 18–22.
13. Шедяков В.Е. Рефлексивні організація та управління працею як риси постсучасної модернізації / В.Е. Шедяков // *The Visegrad Four – Ukrainian dimension. Integration – step by step* / ed. by T. Derkach. – Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2017. – Pp. 78–91.
14. Шедяков В.Е. Возможности и риски эпохи: научно-исследовательская рефлексия – рефлексивное управление – рефлексивная модернизация // *Management of modern socio-economic systems* / ed. by J. Zukovskis, K. Shaposhnykov ; Aleksandras Stulginskis University, Business and Rural Development

Management Institute. – Kaunas, Lithuania : Baltija Publishing, 2017. – Vol. 1. – Pp. 201–218.

15. Новый формат стратегії і тактики соціально–економічного розвитку України: людина, громада, держава / Бондар І.К., Чечетов М.В., Жадан І.О., Дідур С.В. та ін. – К. : Корпорація, 2005. – 383 с.

16. Шедяков В.Є. Стратегічна культура проведення трансформацій: можливості та загрози / В.Є. Шедяков // Розвиток економіки України під впливом економічних, соціальних, технологічних та екологічних трендів / за ред. М.С. Пашкевич, Ж.К. Нестеренко; М–во освіти і науки України, Запор. нац. техн. ун–т, Нац. гірн. ун–т. – Д. : НГУ, 2015. – С. 30–41.

17. Шедяков В.Є. Осуществление парадигмальных трансформаций: сорезонирование стратегии, тактики и оперативного искусства в управленческих композициях / В.Є. Шедяков // Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine / Maria Curie–Sklodowska University. – Lublin, Poland : Baltija Publishing, 2017. – Pp. 282–307.

18. Шедяков В.Є. Розвиток соціального партнерства в контексті постіндустріальних трансформацій трудових відносин / В.Є. Шедяков // Економіка України. – 2012. – № 10. – С. 80–91.

19. Шедяков В.Є. Удосконалення трудових відносин як основа стійкості та розвитку громадянського суспільства / В.Є. Шедяков, О.А. Блінов, П.Д. Морозов ; заг. ред. П.Д. Морозова. – К. : Задруга, 2014. – 320 с.

20. Шедяков В.Є. Розвиток соціального партнерства в трудовій сфері як напрям подолання можливих загроз національній безпеці / В.Є. Шедяков : аналітична записка. [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.civil-rada.in.ua/?p=1122.

21. Кязимов К.Г. Социальное партнёрство: теория и практика / К.Г. Кязимов. – Изд–во 2–е, доп. и перераб. – М. : МИК, 2011. – 400 с.

22. Осійчук М. Соціальне партнерство і трипартизм: міжнародні закономірності та національні особливості / М. Осійчук // Актуальні проблеми державного управління. – Одеса, 2008. – Вип. 3 (35). – С. 120–126.

23. Балашов А.М. Зарубіжний досвід соціального партнерства як фактор суспільного розвитку / А.М. Балашов // Держава та регіони. – Серія : Державне управління. – 2009. – № 3. – С. 180–184.

24. Акіліна О.В. Розвиток соціального партнерства в Україні / О.В. Акіліна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 10. – С. 116–122.

25. Кокошин А.А. Стратегическое управление / А.А. Кокошин. – М. : МГИМО–У; РОССПЭН, 2003. – 528 с.

References

1. Erkhart L. Dobrobut dlya vsikh / L. Erkhart. – M.: Pochala – Pres, 1991. – 354 s.

2. Helbreyt Dzh.K. Ekonomichni teoriyi ta tsili suspil'stva / Dzh.K. Helbreyt. – M.: Prohres, 1976. – 406 s.

3. Krasovs'ka E. Kupivel'na spromozhnist' ukrayintsiv vpala bil'sh nizh v try razy // Holos UA. 05/08/2017 / E. Krasovs'ka. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: http://ru.golos.ua/ekonomika/pokupatelskaya_sposobnost_ukraintsev_upala_bolee_chem_v_tri_raza__ekspert_6396.

4. U vas sotni Porsche na vulytsyu, todi yak bil'shist' naselennya namahayet'sya Vyzhyty, – Minharelli. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://expres.ua/news/2018/03/01/286032-vas-sotni-porsche-vulycyah-todi-bilshist-naselennya-namagayetsya-vyzhyty>.

5. Shedyakov V.E. Sotsiokul'turni pidvalini stymulyuvannya v innovatsiynoi ekonomitsi / V.E. Shedyakov // Innovations in the development of socio-economic systems: microeconomic, macroeconomic and mesoeconomic levels / ed. by J. Zukovskis, K. Shaposhnykov; Aleksandras Stulginskis University, Business and Rural Development Management Institute. – Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing, 2016. – Vol. 2. – Pp. 83–97.

6. Velychko L. Era dynozavriv. Nesmotrya na kolishni Dosyahnennya, Instytut kibernetiky NAN Povil'no vmyraye / L. Velychko. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/83231/Jera_dynozavriv_Popry_kolyshni_dosagnenna_Instytut_kibernetiky...

7. Shedyakov V.E. Aktyvizatsiya naukovointelektual'noho potentsialu yak resurs stratehichnoho upravlinnya / V.E. Shedyakov // stratehiyi ekonomichnoho rozvytku: derzhava, rehion, pidpryyemstvo / zah. red. K.S. Shaposhnykova ta in. : U 2 t. – Kherson: Hel'vetyka, 2015. – Т. II. – С. 148–172.

8. Suslov V. Ukrayina v ochikuvanni «velykoyi uhody» / Viktor Suslov, Olena Vavilova // 2000. – № 27–28 (826). – 2017. – 7–13 iunya. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.2000.ua/v-nomere/forum/ukraina/ukraina-v-ozhidaniibolshoj-sdelki.htm>.

9. Volodymyr Shedyakov: Systema svitohospodars'kykh zv'yazkiv perezhivaye stan, okolo do institutsional'noyi nevznachenosti // Ekonomist. – 2015. – № 9. – С. 1–3. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://ua-ekonomist.com/6476-socialne-rozsharuvannya-staye-rezultatom-ne-tilki-korupcyi-a-y-vdsutnost-dyevih-socialnih-lft.html>.

10. Holyan V. Ekonomika Ukrainy v 2014–2017 rokakh: kryza upravlinnya / Vasyli' Holyan // Ekonomist. – 2017. – № 5. – S. 7–12.

11. Nebozhenko V. Ukrainu peremohlo hlybynne derzhava. Za ostanni 20 rokov z'yavlylysi dvi derzhavy / V. Nebozhenko. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://hronika.info/mnenia/300313-ukrainu-pobedilo-glubinnoe-gosudarstvo.html>.

12. Shedyakov V.E. Efektyvne upravlinnya kriz' pryizmu stvorenniya rozumnoyi ekonomiky / V.E. Shedyakov // Visnyk Odes'koho natsional'nogo universytetu. Seriya: Ekonomika. – 2016. – T. 21. – Vyp. 7 (2). – S. 18–22.

13. Shedyakov V.E. Refleksivni orhanizatsiya ta upravlinnya pratseyu yak RISD post-suchasnoyi modernizatsiyi / V.E. Shedyakov // The Visegrad Four – Ukrainian dimension. Integration – step by step / ed. by T. Derkach. – Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2017. – Pp. 78–91.

14. Shedyakov V.E. Mozhlyvosti ta ryzyky epokhy: nauko-doslidnyts'ka refleksiya – refleksyvne upravlinnya – refleksyvna modernizatsiya // Management of modern socio-economic systems / ed. by J. Zukovskis, K. Shaposhnykov; Aleksandras Stulginskis University, Business and Rural Development Management Institute. – Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing, 2017. – Vol. 1. – Pp. 201–218.

15. Novyy format stratehiyi y taktyky sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: lyudyna, hromada, derzhava / Bondar I.K., Chechetov M.V., Zhadan I.O., Didur S.V. ta in. – K.: Korporatsiya, 2005. – 383 s.

16. Shedyakov V.E. Stratehichna kul'tura provedennya transformatsiy: vozmozhnosta ta Zahrozy / V.E. Shedyakov // Rozvytok ekonomiky Ukrainy pid Vplyv ekonomichnykh, SOTSIAL'NYKH, tekhnolohichnykh ta ekolohichnykh trendiv / za red. M.S. Pashkevych, ZH.K. Nesterenko; M–vo osvity y nauky Ukrainy, Zapor. nats. tekhn. un–t, Nats. hirn. un–t. – D.: NHU, 2015. – S. 30–41.

17. Shedyakov V.E. Zdiysnennya paradyhmal'nykh transformatsiy: sorezonirovanie stratehiyi, taktyky ta operatyvnoho mystetstva v upravlins'kykh kompozitsiyakh / V.E. Shedyakov // Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine / Maria Curie-Skłodowska University. – Lublin, Poland: Baltija Publishing, 2017. – Pp. 282–307.

18. Shedyakov V.E. Rozvytok SOTSIAL'NOHO partnerstva v konteksti postindustrial'nykh transformatsiy trudovykh otnosheniy / V.E. Shedyakov // Ekonomika Ukrainy. – 2012. – № 10. – S. 80–91.

19. Shedyakov V.E. Udoskonalennya trudovykh otnosheniy yak osnova stiykosti ta rozvytku hromadyans'koho suspil'stva / V.E. Shedyakov, O.A. Blinov, P.D. Morozov; zah. red. P.D. Morozova. – K.: Zadruha, 2014. – 320 s.

20. Shedyakov V.E. Rozvytok sotsial'nogo partnerstva v trudoviy sferi yak napryam podolannya mozhlyvykh zahroz natsional'niy bezpetsi / V.E. Shedyakov: analitychna zapyska. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: www.civil-rada.in.ua/?p=1122.

21. Kyazymov K.H. Sotsial'ne partnerstvo: teoriya i praktyka / K.H. Kyazymov. – Vyd–vo 2–e, dop. i pererab. – M.: MIK, 2011. – 400 s.

22. Osiychuk M. Sotsial'ne partnerstvo y trypartyzm: mizhnarodni zakonodirnist ta natsional'ni osoblyvosti / M. Osiychuk // Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya. – Odesa, 2008. – Vyp. 3 (35). – S. 120–126.

23. Balashov A.M. Zarubizhnyi dosvid sotsial'nogo partnerstva yak faktor suspil'nogo rozvytku / A.M. Balashov // Derzhava ta rehiony. – Seriya: Derzhavne upravlinnya. – 2009. – № 3. – S. 180–184.

24. Akilina O.V. Rozvytok sotsial'nogo partnerstva v Ukraini / O.V. Akilina // Formuvannya rynkovoho otnosheniy v Ukraini. – 2007. – № 10. – S. 116–122.

25. Kokoshyn A.A. Stratehichne upravlinnya / A.A. Kokoshyn. – M.: MHYMO–U; ROSSPEN, 2003. – 528 s.

Дані про автора

Шедяков Володимир Євгенович,

доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, незалежний дослідник, м. Київ
пр–т Героїв Сталінграда, м. Київ, 04210 Україна
e–mail: shedyakov1@gmail.com

Данные об авторе

Шедяков Владимир Евгеньевич,

доктор социологических наук, кандидат экономических наук, независимый исследователь, г. Киев
пр–т Героев Сталинграда, г. Киев, 04210 Украина
e–mail: shedyakov1@gmail.com

Data about the author

Vladimir Shedyakov,

Dr. Sc. (Sociol.), Ph. D. (Econ.), free-lance, Kyiv, Ukraine
street Heroev of Stalingrad, Kyiv, 04210 Ukraine
e–mail: shedyakov1@gmail.com